

time uzrokovati zaboravljanje ili subjektiviziranje stvarnih činjenica o toj katastrofi ili nekoj prijašnjoj. Svatko ima svoj doživljaj. Nekima će se činiti pojedina katastrofa kao najrazornija u povijesti, dok će neki drugi naglašavati neku drugu, njima najpogubniju. To nas može upozoravati na subjektivnu prirodu povijesnih svjedočanstva.

I na kraju autor dolazi do najučinkovitijeg utjecaja zaboravu: vrijeme. Ako se katastrofe ne ponavljaju učestalo, one će se prije ili kasnije zaboraviti, čime se gubi svijest o vjerojatnosti katastrofe i time pripremnost ljudi. Kada se katastrofe ne događaju, nema preventivnih mjera te se prestaje razmišljati o strategijama prilagodbe koje su služile našim prethodnicima. Time se ne ostavljaju potrebna iskustva za budućnost. Ali za njima se u novim uvjetima ponovo poseže.

Danas, kada se zbog klimatskih promjena učestalost katastrofa povećava, ljudi se sve više bave poviješću katastrofa kako bi stekli znanja potrebna za osmišljavanje novih strategija prilagodbe i po njima, kako navodi autor, se potpisuju različiti zakoni, zabrane i odredbe djelovanja u riskantnim područjima. Takve institucionalizirane oblike ponašanja autor također definira kao podsjetnike na katastrofe, za sadašnjost i budućnost.

Stjepko BARAC

MAUCH, CHRISTOF, AND LIBBY ROBIN (UR.), »THE EDGES OF ENVIRONMENTAL HISTORY: HONOURING JANE CARRUTHERS,« RCC PERSPECTIVES 1 (2014).

Centar za okoliš i društvo Rachel Carson (*Rachel Carson Center for Environment and Society*) ušao je i u 2014. godinu sa sada već tradicionalnim radionicama iza kojih slijedi objava radova koji su se vrtili u sklopu tih radionica. Tako je i *The Edges of Environmental History: Honouring Jane Carruthers*, rezultat upravo radionice posvećene liku i djelu Jane Carruthers, svjetski poznate i priznate južnoafričke, slobodno možemo kazati, pionirke ekohistorije, ali i komparativne historije, povijesti znanosti te mnogih drugih povijesnih disciplina.¹ Cijeli broj je podijeljen na četiri tematske cjeline s tzv. interludijima koji služe kao poveznica tih cjelina.

Prvo započinjemo s prologom u kojem nam Christof Mauchand i Libby Robin pojašnjavaju što nas čeka u nastavku: značaj i veliki doprinos Carruthersinih radova ekohistoriji, ali radova koji su nastali inspirirani likom i djelom te južnoafričke povjesničarke. Slijedi i kratak članak same Jane Carruthers u kojem se ona bavi utjecajem centra Rachel Carson u Južnoafričkoj Republici, ukazuje na specifičnost razvoja ekohistorije i povijesti nacionalnih parkova unutar JAR-a pa i ekohistorije općenito kao interdisciplinarnog pristupa.

Nastavljamo s poglavljem naslovljenim *Thinking with Animals* u sklopu kojeg nas troje autora uvode u svijet *divljine* te odnosa čovjeka i divljih životinja. Već i karakteristični naslovi članaka (*How Wild is Wild?*, *Thinking with Birds*, *Animal Pasts*, *Humanised Futures: Living with Big Wild Animals in an Emerging Economy*) nam ukazuju na kompleksnost pitanja poput što je to divljina, zašto stvaramo zoološke vrtove i promatramo ptice, postoji li danas suživot čovjeka i divljine? Svaki od tri članka pokušava dati odgovore na ova pitanja, no više od toga, potiče čitatelja na razmišljanje o stvarima koje nam se možda čine banalne i na koje mislimo da je odgovor vrlo jednostavan, dok je stvarnost sasvim suprotna. Slijedi interludij pod naslovom *The Beast of the Forest* koji nas na primjeru strašnog čudovišnog vuka koji je šezdesetih godina 18. stoljeća širio strah i trepet među francuskim stanovništvom. Štoviše, kako autor napominje, uslijed prestanka Sedmogodišnjeg rata, novi medij u usponu, novine su ostale bez zvučnih i krvavih naslova. Pojava ovog *čudovišta* im je osigurala izvor intrigantnih vijesti, no nisu jedino oni imali korist od toga: tu se okoristio francuski kralj i biskup Mende i mnogi drugi. To je članak koji povezuje

¹ <http://www.janecarruthers.co.za/> (posjećeno 12.12.2014.)

današnje i suvremeno shvaćanje i odnos prema zvijerima iz prirode, posebice onima koji su u ljudi izazivali strah.

Drugi dio, kako mu i sam naziv sugerira (*Inside and Out Wildlife Reserves*) se fokusira na nacionalne parkove i rezervate. Bernhard Gissibl (*National Parks as Cosmopolitics*) naglašava da u kontekstu kozmopolitskog pristupa tj. pisanja o transnacionalnoj i globalnoj historiji, najbolje predispozicije za to ima ekohistorijski pogled na nacionalne parkove i druga zaštićena područja, za što se služi primjerom Frankfurtskog Zoološkog Društva čiji je cilj zaštita nacionalnog parka Serengeti koji resurse za to pronalazi u njemačkoj javnosti koristeći se utjecajem medija. S obzirom da je ova edicija posvećena južnoafričkoj povjesničarki, slijedeći članaci Clapperton Mavhunge (*Seeing the National Park from Outside It: On an African Epistemology of Nature*) i Emily Wakild (*On Being Edgy: The Potential of Parklands and Justice in the Global South*) se bave odnosom lokalnog afričkog stanovništva, njihovih navika i stila života s nacionalnim parkovima u koje im je većinom zabranjen pristup te nacionalnim parkovima kao mjestima političkih sukoba umjesto netaknute prirode, za koje je kulturnim obratom krenula kritika takvih načina razmišljanja, posebice u djelu Jane Carruthers *The Kruger National Park*. Zaključak ovog poglavlja i uvod u slijedeće nam donosi sama Jane Carruthers (*Mandy Martin's Artistic Explorations*) člankom o odnosu slikara - umjetnika i prirode i kako on može pomoći povjesničarima premostiti shvaćanje prirode i kulture, na primjeru australskog slikarice Mandy Martine.

Treća tematska cjelina nosi naslov *Knowing Nature* i donosi nam, mogli bismo reći, posve prirodnoznanstveni pogled na prirodu i probleme s kojima se ekohistoričari susreću. William Beinart (*Bio-invasions, Biodiversity, and Biocultural Diversity: Some Problems with These Concepts for Historians*) u fokusu ima dvojbu kada je nešto invazivna vrsta, a kada je to opravdano jer služi ljudskim interesima te autor predlaže uvođenje društvene i kulturne dimenzije i izraza biokulturne raznolikosti i u konačnici pristupanje tzv. totalnoj ekohistoriji dok Etienne Benson (*The Biopolitics of the Border*) donosi razmišljanje o pojmu granica u kontekstu životinjskog i ljudskog svijeta. Saul Dubow (*Adventures in Gondwana: Science in the South*) postavlja pitanje koliko je koliko je ipak znanost nacionalizirana tj. obojena teritorijem, državom te zaključuje da je prava internacionalna suradnja ipak još uvijek rijetkost. Libby Robin (*Biography and Scientific Endeavour*) ukazuje koliki utjecaj na znanost, popularizaciju nje, ali i prikupljanje sredstava i utjecaja su imale pojedine slavne, ili bolje rečeno, utjecajne ličnosti. Njen je zaključak da životne priče (biografije), ponekad razlučuju znanstvene grupe od njihovih suparnika; u slučaju invazivne biologije, restauracijske ekologije i elastične znanosti, očinske figure su pružile prethistoriju i autoritet znanosti, baš kao što je ime Paula Krugera dalo autoritet ideji nacionalnog parka u Južnoj Africi. Dalje nas uvodi Rob Nixon (*How to Read a Bridge*) kratkom reminiscencijom na bližu južnoafričku povijest i povijest apartheida koristeći jedan most kao simbol.

Posljednje, četvrto poglavlje, nosi naslov *Environmental Injustice and the Promise of History*. Započinjemo s Lisom Sedrez (*Constructing and De-constructing Communities: Tales of Urban Injustice and Resistance in Brazil and South Africa*) autorica uspoređuje Carrutherssino proučavanje propasti zajednice Lady Selborne u blizini Pretorije sa socijalnim eksperimentiranjem od strane gradskih vlasti u favelama oko Rio De Janeira, posebice za vrijeme prirodnih katastrofa tj. poplava 1966., 1967., 1978. i 1988. Bron Taylor (*Dangerous Territory: The Contested Space Between Imperial Conservation and Environmental Justice*) nas uvodi u apstraktnu, možemo se usuditi reći i antropološku dimenziju zaštićenih prirodnih područja koja se omeđena ne samo fizički, već i percepcijama. Dok za neke ona (zaštićena prirodna područja) predstavljaju izgubljeni raj i divljinu (romantizam), za druge predstavljaju mjesta iz kojih imperijalističke snage izvlače dobit (anti-romantizam). Autor analiza Carrutherssino balansiranje između ova dva pogleda, ove dvije percepcije na primjeru njenog proučavanja južnoafričkih nacionalnih parkova ali i osobnog iskustva rada u parkovima. Catherine A. Christen (*History and Audacity: Talking to Conservation Science*) na primjeru očuvanja konja (vrsta Przewalski) ukazuje na opasnost pristranog pristupa povijesti, ali i kako istražujući te pristupe, možemo naučiti dosta o samim protagonistima i njihovoj kulturi te koliko je važna smjelost u povjesničarevom modus operandi. Završni članak nam donosi Christof Mauch (*»But where the danger lies, also grows the saving power«: Reflections on Exploitation*

and Sustainability) u kojem se osvrće na pojam održivog razvoja i njegov progres ili regres kroz povijest, kao i razliku u percepciji vremena kroz povijest koja se direktno očituje u našoj (ne)brizi za okoliš. I za kraj, imamo prikaz svih publikacija Jane Carruthers.

Filip AMBRUŠ

CHRISTOF MAUCH – NOTES FROM THE GREENHOUSE: MAKING THE CASE FOR ENVIRONMENTAL HISTORY, RCC PERSPECTIVES 2013/6

Čitajući esej Cristofa Maucha, uglednog povjesničara okoliša, *Notes From the Greenhouse Making the Case for Environmental History* upoznajemo se s mnogim zanimljivim i nadasve informativnim činjenicama o ekohistoriji, odnosno povijesti okoliša i o instituciji Rachel Carson Center. Spomenuta je institucija jedna od glavnih uzdanica i pokretača istraživanja u ekohistoriji na prostoru Njemačke, Europe, ali i šire. Kako i sam autor priznaje u *Predgovoru* esej je nastao na temelju predavanja u Center for Advanced Studies u LMU München iz 2009. godine.

Autor u pet poglavlja progovara o suštinskim problemima relativno nove povijesne discipline. Naglašava s odabirom primjera i mnogobrojnim usporedbama prednosti ekohistorije nad »starim« povijesnim disciplinama. Svojim pristupom, metodologijom i postavljanjem mnogobrojnih pitanja širom otvara vrata i pokazuje put budućim znanstvenicima koji će se baviti proučavanjem slične tematike. Kroz cijeli se esej provlači nekoliko teorija koje su važne za shvatiti bit ekohistorije. Autor u potpunosti izlazi u susret čitatelju jasno naglašavajući pojedine teorije i daje mnogobrojne odgovore na ključna pitanja o razvoju, značenju i budućnosti povijesne discipline koja sve više raste na temelju mnogobrojnih znanstvenih skupova, članaka. Takvim pristupom na sebi svojstven način pokazuje upućenost u problematiku discipline koju obrađuje i ovim esejom postaje jedan od glavnih promotora potonje.

U prvom poglavlju pod naslovom *What is International Environmental History, and What Does it Do for Us?* otvoreno i jasno progovara o odnosu ljudi, institucija prema okolišu. Primjećuje da svi imaju slabu točku prema okolišu, odnosno prema povijesti okoliša. Taj fenomen stavlja u korelaciju s trendom povećanja udruga i institucija koje se bave povijesti okoliša i općenito s okolišem. Napominje da svi okvirno paze na okoliš i podržavaju istraživanje okoliša, ali na primjeru discipline povijesti okoliša pokazuje da malo ljudi zna s čime se zapravo bave znanstvenici i aktivisti u sklopu spomenute discipline. S takvim je zaključkom jasno otvorio pitanje na koje je dao odgovor u sljedećim poglavljima.

Otvorivši pitanje u sljedećem poglavlju *What do we mean by an international research center?* informativno piše o programu Saveznog ministarstva za obrazovanje i istraživanje. U sklopu je potonjeg programa financirano nekoliko instituta diljem Njemačke. Jedan je od instituta i Rachel Carson Center. Kroz cijelo poglavlje jasno iznosi važne informacije o djelovanju, programu i planovima spomenutog instituta. Čitatelju predstavlja jedan moderan tim stručnjaka koji je otvoren za interdisciplinarnu suradnju, nova znanja i za širenje prikupljenog znanja široj publici.

U trećem se poglavlju pod naslovom *What is International Environmental History?* retrospektivno osvrće na povijest okoliša. Jasno piše da je od samih početaka povijesti kao znanosti bilo govora o okolišu. Namjerno ili ne nenamjerno prebacuje se od antičkih autora na aktiviste za zaštitu okoliša. Naglašava da su oni usko povezani s povjesničarima okoliša, odnosno da ne možeš biti dobar povjesničar okoliša ako nisi i zaštitnik okoliša. Ponovno na interesantan način završava poglavlje s pitanjem što zapravo znači čuvanje okoliša.

Posebno je zanimljivo poglavlje *Crossing Boundaries* u kojem iznosi temeljne misli povijesti okoliša i instituta Rachel Carson Center. Čitajući malo detaljnije može se uočiti da je ovo poglavlje zapravo vrhunac eseja. S uzimanjem primjera iz prošlosti na nadasve zanimljiv način objašnjava važnost prelaženja granica, odnosno rušenja određenih zidova. S time jasno poručuje da znanost ne smije poznavati prepreke i da ako ih i ima da ih se treba truditi zaobići. Između ostaloga je napomenuo da se trebaju širiti polja

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen X. / Broj 10
Zagreb - Samobor 2014.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/4092-148, fax: +385/1/4092-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: prof. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Goran Đurđević (Požega), Josip Faričić (Zadar), Borna Fürst Bjeliš (Zagreb), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (Tempe, SAD), Andrej Hožjan (Maribor, Slovenija), Halil Inalcik (Ankara, Turska), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Zagreb), Frank Zelko (Burlington, VT, SAD), Zlata Živaković Kerže (Osijek), Ivana Žebec Šilj (Zagreb)

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2014.

Adresa uredništva / Mailing addresss:

Hrvoje Petrić (urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

Na naslovnici / Cover:

Idrija prema Valvasorovoj Topografiji Kranjske iz 1679.

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT - AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA